

A SZEGÉNYEK ÉS KISZOLGÁLTOTTAK SZÖVETSÉGÉNEK ALAPÍTÓLEVELE

A politikai pluralizmus megteremtése nem csökkentette az országban a szegénységet, sőt az utóbbi időkben gyorsan emelkedik a súlyos anyagi gondokkal reménytelenül küszködők száma. Hazánk állampolgárai tömegesen ismerik fel, hogy megélhetésük a jövőben még a jelenleginél is kevésbé biztosított. Egyre több dolgot fenyeget az elbocsátás és a munkanélküliség. Ezzel egyidejűleg növekszik az infláció. Emelkedik a halmozottan hátrányos helyzetűek száma. A fiatalok többségének semmi esélye arra, hogy tíz-húsz éven belül lakáshoz jusson. A pályakezdekők joggal félnék, hogy nem találnak munkát. A nyugdíjasok mindinkább nyomorognak, mivel jövedelmük egyre kevésbé tart lépést az ár-emelésekkel. A több gyermeket nevelőknek a legalapvetőbb szükségletek kielégítése is növekvő gondot okoz. A betegellátás romlik, a gyógyszerek árát újra meg újra felelelik. Az állam gyorsuló ütemben szünteti meg a fiatalok, betegek, öregek, nagycsaládok segítségét. Az újonnan alakult pártok többségét is csak a hatalom megszerzése érdekli, és legfeljebb ennek eszközeként emel szót a rászorulókért. Az emberek kiszolgáltatottságának érzését a politikai liberalizálás nem csökkentette, sőt a vele együtt járó gazdasági liberalizálás tovább fokozta a kiszolgáltatottságot.

A nyugalomra és egészséges környezetre vágyó emberek ki vannak téve a legkülönbözőbb környezeti ártalmaknak. A nemzetgazdászok a természet és az embert feláldozzák a gazdasági növekedés és a nyereség gyarapítása érdekében. A politikai bürokrácia segíti őket emberellenes és környezetellenes törekvéseik megvalósításában. Egyre elviselhetetlenebb méreteket ölt a természet iparszerű pusztítása, a levegő és a vizek egészségkárosító szennyezése, a természeti folyamatok egyensúlyának megbontása. E jelenségektől elválaszthatatlan a légzőszervi rákos

stb. megbetegedések számának gyarapodása.

A társadalmi környezet — gondatlanság, haszonlesés és tudatos manipuláció miatt bekövetkező — rombolása megfertőzi az emberek mindennapi életét, megszünteti annak nyugalalmát. A politikai vezetés pazarlása és hibás gazdaságpolitikája következtében a dolgozók többsége nem tud 8 órai munkából megélni. Az általános hajszoltság rombolja a lakosság erkölcsét, és fizikai valamint idegállapotának látványos romlásához vezetett. Népbetegség a neurózis, az alkoholizmus, gyakori az öngyilkosság.

A fiatalok, nyugdíjasok, kisjövedelműek, nagycsaládok, betegek, munkanélküliek magára maradása nemcsak az egyes egyént fenyegeti, hanem a nemzet egésze számára is veszélyes: ismétlődő társadalmi robbanások kockázatát vetíti előre. Ezt elkerülendő szükséges a szegénység és kiszolgáltatottság mérsékléséért tenni akaró emberek összefogása, cselekvő szolidaritása.

Az SZKKSZ programpárt, a bérből és fizetésből élők, a megélhetési gondokkal küzdő fiatalok és nyugdíjasok, a lakással nem rendelkezők, a társadalomból ktaszítottak pártja. Olyan embervédő és környezetvédő szervezet, amely azt tekinti fő feladatának, hogy a legkülönbözőbb formákban tiltakozzon minden emberellenes és környezetveszélyeztető jelenség ellen. Ezért valamennyi rendelkezésre álló humánus illetve politikai eszközzel fellép a rászorulóknak anyagi megsegítéséért és a kiszolgáltatottak védelmében. Szándékában áll megszervezni az ínséget szenvedők és kiszolgáltatottak társadalmi önvédelmét. Tevékenységét a társadalmi szolidaritásra kívánja alapozni, szövetséget keresve minden hasonló törekvésű társadalmi és politikai szervezettel.

Az SZKKSZ teljes tiszta jövedelmét a rászorulóknak megsegítésére fordítja. Bevételeiből nyomorenyhító alapítványokat hoz létre. A szövetség képviselői tevékenységüket ingyen, bármilyen ellenszolgáltatás nélkül végzik.

Levélcím: „SZKKSZ” 1675 Bp., Pf.: 91.

A KÖZÖSSÉGFEJLESZTŐK EGYESÜLETE PROGRAMJA

„Tanultátok-e a számokat?
Bizony számok az emberek is,
mintha sok 1-es volna az irkában.
Hanem ezek maguk számolódnak,
és csudálkozik mód fölött az irka,
hogy mindegyik csak magára gondol,
különb akar lenni a többinél
s oktalanul külön hatványozódik,
pedig csinálhatja a végtelenségig,
az 1 ilyformán mindig 1 marad
és nem szoroz az 1 és nem is oszt.

Vegyetek erőt magatokon
és legelőször is
a legegyszerűbb dologhoz lássatok —
adódjatok össze,
hogy roppant módon felnövekedvén,
az istent is, aki végtelenségig
valahogyan megközelítsetek.”

(József Attila: A számokról)

„A közösségi fejlődés szükségszerűségét világszerte felismerték a társadalmat jobbítani vágyó szervezetek, mint például a Béke Szövetség (Peace Corps). De ugyanazt jelzik helyi szinten a Gazdasági Lehetőségek Irodájának (Office of Economic Opportunity) különböző programjai, a VISTA (Önkéntesek Szolgálatja Amerikában; Volunteers in Service to America), a Közösségi Akció Program (Community Action Programs), a szakmai testületek, a szakmai képző- és átképző tevékenységek. Várhatóan egyre több és több újítani vágyó program jelenik majd meg, amelyekben nélkülözhetetlenek tartják majd az emberek művelését, helyi szintű kezdeményezéseiket.”

(W. W. Biddle)

I. A PROGRAM

Változást akarunk és mozgalmat létrehozni. Segíteni akarjuk az embereket, kimozdulni az atomizáltságból egy közösségi lét felé.

Az együttes cselekvés, az önirányítás és öngyógyítás a módja annak, hogy a társadalom rejtett erőforrásait felszínre kerüljenek; ezek bontják le a kialakult hierarchikus és központosított rendszereket, hogy helyettük rendre emberléptékű és a közigazgatásnak, termelésnek, politikának, társas életnek stb. megfelelő nagyságrendű és egyenrangú szerveződéseket hozzanak létre.

KÖZÖSSÉGEK KIALAKULÁSÁT KEZDEMÉNYEZZÜK

Közismert, hogy közösség hiányos társadalomban élünk, de azt már kevesebben tudják, hogy ennek hazai mértéke nem a tömegtársadalmak normális velejárója. Magyarországon a rendszerváltás megszüntette a hagyományos közösségeket és ez, valamint a túlerőltetett modernizáció egyaránt elvégezte a maga romboló hatását. Kutatások kimutatták, hogy a magyar társadalom közösség hiányosabb, mint pl. az amerikai. (Hankiss E.)

Az általunk megkérdezett 2400 aprófaluból pl. 500-ban semmilyen emberi csoportosulás, „közösség” nincs. Sőt, nyilvánvalóan még ennél is több faluban, mert csak 1200 településről kaptunk választ. S a meglévő közösségek is sok esetben csak „kvázi”-közösségek. És nemcsak az aprófalvak közösség hiányosak, hanem minden település, az egész társadalom. Mert a kivételt képező, meglévő közösségek nem hatják át az egész társadalmat.

Az elmúlt évtizedben kitermelődött már az a módszer, amelyik alkalmas önszervező és öngyógyító közösségek életre segítésére. Ez a módszer a közösségfejlesztés.

A közösségfejlesztés — szándékaink és eddigi kísérleti tapasztalataink szerint — egy közösség problémáinak önszervező, közös megoldását jelenti, s mint ilyen meghatározó szerepet játszik a nyilvánosság szerveződésében, a decentralizációs folyamatokban, egyáltalán: települések fejlesztési tevékenységében és jelentősen fejleszti a folyamatban résztvevők állampolgári, kulturális gyakorlatát is.

A közösségfejlesztés elterjesztése véleményünk szerint nem csak időszerű, hanem társadalmi szükséglet is. Sürgető társadalmi szükséglet, mégpedig azért, mert abból a gazdasági és morális kátyúból, ahová jutottunk, kijutni csak önmagunk társadalmilag elegendig nem hasznosult erőforrásaink felszínre hozásával lehet. S ez az energia helyzetünk felismerésében és megváltoztatni akarásában, konfliktusok előidézésében és megoldásában, tehát magában a fejlődésben hasznosulhat. E folyamat közösségivé válása a közösségfejlesztés maga.

A közösségfejlesztést a jelenlegi közművelődési intézményrendszer beépíteni nem képes, mert működését saját intézményi logikája uralja, s abból nem tud kimozdulni. Ez az intézményrendszer megtűri vagy éppen kiveti magából a közösségfejlesztést, mert annak

beépítése csak saját maga megváltoztatásával, átalakításával lenne lehetséges. Ezért mi, közösségfejlesztők, intézmények nélküli mozgalmat építünk ki. Működtetni akarjuk azt a szemléletet és tudást, amelyik szélesebb körben képes korszerű szakmai válaszokat adni, mint szinte maga a szakma, s amelyik gyorsan, hatékonyan, mindenféle nagyobb beruházás nélkül képes elősegíteni — elsősorban a vidéki — Magyarország felzárkózását, fejlődését.

KULTURÁLIS FEJLŐDÉST SEGÍTÜNK ELŐ

A mai magyar társadalom kulturális állapotát két fő, egymástól eltérő irányú mozgás határozza meg. Egyfelől — és ez a kiterjedtebb — a rohamos leépültség-leépülés, másfelől az értékörzés és -teremtés, az önszerveződés, új mozgásformák előretörése jellemzi.

Azt a folyamatot, amelyben a kultúra az ideológia egyik fegyverévé lett, többé-kevésbé mindannyian ismerjük. Centralizáció és irányítottság előbb nyersen erőszakos (50-es évek) majd manipulált formáit (60-as évek, 70-es évek első fele) végül kudarcba fulladását (az azóta eltelt időszak) végigéltük. A pangás éveiben, mondjuk a 70-es évek közepétől, amikor a kulturális irányítás deklarált értékeit és az azokat szolgáló hivatott intézményhálózatát és foglalkoztatottjait már egyre kevésbé, s végül is nem tudta anyagilag megtámogatni (legalábbis olyan mértékben nem, amilyen mértékben munkájába beleszólni kívánt), kezdtek bekerülni a társadalmi nyilvánosságba az eladdig rejtve maradt, egymástól elszigetelt, de mindvégig élő és fejlődő haladó törekvések. Am a korábbi évek még túlfutó irányítási lendülete-buzgalma és a már túlhaladott intézményi struktúrák erőteljesen tompították az újító kezdeményezéseket, melyek a változtatás szándékával termelődtek ki a laikusok és a közművelődéssel hivatásosan foglalkozók köréből egyaránt. E folyamatok országos kiépülését, általánossá válását a politikai és kulturális irányítást jellemző sokféle félelem, pizkálódás-fanyalgás, értetlenség akadályozta, s zömmel még ma is ezt teszi. A lakosság eltompult közönye sem kedvezett az önkéntes, külső inspirációk nélküli átvételnek. A közművelődésben dolgozók zöme a kontraszelekció, következképp a szakértelemhi-

ány és az azzal törvényszerűen párosuló egzisztenciaféltes következtében az irányításnak és nem a „közügy”-nek, az embereknek akart megfelelni, s alkalmatlanok voltak (s zömmel ma is azok) a lakosságot inspirálni, bátorítani.

A társadalom szinte egy kulturális-közösségi tetszhalott állapotba került. Valószínűleg itt kezdődhetett meg, vagy itt vált nyilvánvalóvá a kulturális leépülésnek az az erőteljes folyamata, amelyik napjainkban látszik tetőzni, amikor is a megnyílt lehetőségekre való rámozdulás gátja jórészt éppen kulturális.

A politikai-gazdasági-erkölcsi, vagyis a társadalmi válság még eltussolhatónak vélt éveiben, a tökéletes értékbizonytalanság 80-as évek kezdeti korában, a néhány megmaradt tabut kivéve szinte minden virág virágozhatott a mostoha talajon, amelyik életben tudta önmagát tartani... S ez a paszszív, bizonytalan, várakozási álláspont nem kedvezett a progresszív törekvések új szakmákat, új képzési és intézményrendszereket kiépíteni kívánó hajlandóságának. Mégis, a demokratikus folyamatok meg tudták őrizni magukat, sőt, a 80-as évek második felétől, az általános válság által felszínre került értékek gazdagságban mennyiségileg is gazdagodtak.

S ez az a pont, ahol ma a korábbinál nagyobb okunk van bízni a társadalmi önmozgások felerősödésében, társadalmi szintű kiépülésében. Erőteljes felerősítő hatást, inspiráló közeget kezd jelenteni a közelmúlt, de legfőképp az elmúlt két év felgyorsult politikai reformja, amelynek fényében e demokratikus törekvések visszamenőleg is igazolódtak, létjogosultságot kaptak a jelenben, s ami még fontosabb, bekerültek az ország nyilvánosságába, újabb önszervező folyamatokat indítva be.

A kulcskérdés ma a gazdaság, a termelés színvonalának fejlődése, minőségének javulása, s ez nemcsak politikai-gazdasági akadályokba ütközik. Fejlődésének gátja ma kulturális természetű is. S éppen itt válik a legnyilvánvalóbbá, milyen felmérhetetlen károkat okozott a társadalomnak a kultúra, az értelmiség, a tanultság, a közoktatás—közművelődés leértékelése. Az új elképzeléseket ugyanis visszahúzza egy történelmileg kialakult és sajnos felerősített politikai, gazdasági, kulturális és életmódbeli elmaradottság.

A gazdasági elmaradottság alatt most elsősorban nem a magyarok vagyoni helyzetét értjük, s nem is a kor európai színvonalú termeléséhez való viszo-

nyulást, hanem csak a magyar lehetőségekéhez. Az ún. gazdaságilag elmaradt térségek felzárkóztatására pl. létrehozták az újrakezdési segílyt és az új szövetkezeti törvény keretében a kormány megadta — igaz, bérelt és nem saját földön — a jogi garanciát arra, hogy az egyének vállalkozásban egyéni kisgazdaságokat hozzanak létre. A szövetkezeti törvény arra is lehetőséget ad, hogy a nagyüzemekben belül ún. belső vállalkozási egységek létesüljenek. A rendelkezések életbelépése óta azonban gyakran halljuk-olvassuk, munkánk során tapasztaljuk, hogy a változás-fejlődés lehetőségét megadó rendelkezések egyelőre még nem váltják ki a kívánt és remélt hozzáállásokat. A munkások zöme ugyanis nem vállalkozik és nem kezd újra. Reményvesztettek, bizalmatlanok, végsőkig kiszolgáltatottak a helyi hatalmaknak (politikai, termelési és értékesítési szervezetek), nem látják lépéslehetőségeiket, gyakran nem is tudják megfogalmazni problémáikat. Nincs kulturális készenléttük. Bizalmatlanságuk informáltsággal és a közös célra való szerveződés és együttműködés képességével lenne csökkenthető.

Bizonyos értelmű visszafejlődésről is joggal beszélhetünk. Hogy ez relatív, tudjuk, és hogy mihez képest visszafejlődés, a háború előtti magyar állapotokhoz vagy az európai polgári demokratikus államokhoz képest, erre a válasz nyilvánvalóan is-is. Bizonyos értelemben leépülés tapasztalható a magyar gazdálkodási és közösségi kultúra terén, ugyanakkor — elvben — mutatkozik fejlődés is — új szakmák kiépülése, polgárosultabb-iparosítottabb társadalom. Tudjuk azonban, hogy az új szakmák kiépülése, mint eredmény, részleges, mert éppen a szolgáltatás az, ami a legjobban leépült, holott a vidéken oly nagyon hiányzó munkalehetőségeket korszerű módon ma nem az ipar, hanem a szolgáltatás teremtené meg, ha volna hozzá tőke, vállalkozói kedv, szakértelem és újra volna fizetőképés kereslet. Az új — elsősorban értelmiségi — szakmák kiépülése folyamatában szerzett társadalmi többlettudás pedig nem tud társadalmilag hasznosulni, mégpedig több okból nem. Az elsődleges a szocialista tulajdonforma nem ösztönző, elközböcsítő jellege s a magántulajdonú vagy szerződéses gazdasági vállalkozások politikai megkülönböztetettsége, tőkehiányos volta, rossz szabályozórendszere és mindezek miatt korlátozott volta. A szellemi leépültség oka továbbá a szakértelem ideológikus kezeltése, az

értelmiség mellőzöttsége, szakképzettségénél alacsonyabb szintű szakmai munka végzése, a fejletlen anyagi-technikai bázis és a változásokra való igen lassú rámozdulás, a tehetetlen szervezetek miatt. De oka a szakképzettség tömeges hiánya is. Tudunk olyan esetéről, amikor az előrehaladott vegyevállalati terv azért hiúsult meg, mert a külföldi partner a helyszínre látogatott, körülnézett, megismerte a vállalat várható munkásállományának szakmai képzettségét és úgy döntött, nem bízza rájuk gépsorait. S ez az a terület, ahol a magyar fejlődésen önmagán belül is mutatkozik visszafejlődés. Az erőltetett és minden addigi termelési szervezettel helyébe lépő nagyüzemesítés — amely megszüntette az önszervezésre való képességet, bátorságot, a hagyományos paraszti életritmust, világszemléletet, a földhöz, szülőhelyhez való hűséget —, tehát a nagyüzemesítés-okozta rombolás helyrehozatalára ma kevés remény van, amikor a gazda-szemlélet azokból, akik valaha gazdák lehettek, már kihalt, amikor a mezőgazdasági munkákat valaha ismerők otthagyták a mezőgazdaságot, vagy ott maradtak ugyan, de a munkák szakosodásával a bonyolultabb szakértelmet követelő szaktudás szakmákban monopolizálódott, s a köz szakértelméből kivészett, kihalt (pl. állattartási- és kertészeti ismeretek), amikor a szakértelemhiány primitív bérmunkássá silányította a munkások jó részét, s áldozatává előbb egy burkolt, majd egyre nyíltabban is fellépő munkanélküliségnek. A munkatevékenységek nagy része nem kíván gondolkodást, s ez nagymértékben gátolja az önállóságot, az érdekek érvényesítési tudását. Az egyéni lét gondolkodásfejlesztő, önálló döntéseket követelő, tájékozódni, tanulni, együttműködni szorgalmazó jellege e térségben nem érvényesül. „Visznek minket, mint Kinte-Kuntát” —, mondták egyhelyütt a bérmunkára kölcsönadott tsz-tag asszonyok. S sajnálatos, bár törvényszerű módon, az erős függőségen nevelkedett személyiségek a függőség megerősítésével, s nem meglazításával szeretnének kijutni a bajból. („Igenis erősebb központi irányítás kellene”, „igenis a tsz oldja meg a problémáinkat” stb.). Az erőteljesen leépült falvakban ez a már szinte államigondozotti mentalitás tehát erős hospitalizálódással jár együtt, vagyis azzal, hogy egyedül már nem érzik életképesnek magukat.

Hasonló a helyzet az iparban is, hasonló bizalmatlanság, újtól való vi-

szolygás, rugalmatlanság bénítja az egzisztenciálisan egyre jobban kiszolgáltatottakat. A vállalati kultúra fejlődésének kulcskérdése, hogy hogyan indítható be az ember és a vállalat belső törvényszerűségeit figyelembe véve az az öngerjesztő-önfejlesztő folyamat, amelynek eredménye a valódi vállalkozások rendszere lesz?

Az önállósulás magával hozza a gondolkodás minőségének változását, önálló döntéseket követel, tájékozódni, tanulni „kényszerít”, ezért az egyéni vállalkozókedv inspirálása óriási jelentőségű lenne.

Az elveszett-kihalt tudások visszaépülésére ill. a soha-meg-nem-volt-tudás, a kulturális készenlét kialakítására és állandó karbantartására van tehát szükségünk. A problémák felismerésében, s a megoldásukra adandó adekvát és közösségi válasz megfogalmazódásában és megvalósításában, a valamely aktuális helyi probléma megoldásához szükséges ismeretek, információk, kapcsolatok kiépítésében a közösségfejlesztés hatékonyan képes segítséget adni.

TÁRSADALMI FEJLŐDÉST — KULTURÁLIS FEJLESZTÉSEN KERESZTÜL!

A változásokra mozgósítás, a helyi közösségek létrejötte — legyen akár aprófalvakról, akár lakótelepekről vagy „szocialista városok”-ról szó, a KÖVETKEZŐ JELENSÉGEK ELLENÉBEN szükségszerű:

- a települések elsvasztása, szerepkör nélküli települések,
- közigazgatási centralizáció,
- a falu intézményeinek és értelmiségének kivonulása, a falu magára hagyása,
- a helyi önkormányzat létalapját jelentő anyagi eszközök megvonása (adóelvonás),
- a munkahelyteremtés egysíkúsága,
- a burkolt és nyílt munkanélküliség,
- a fiatalság faluról való elvándorlása,
- az infrastrukturális elmaradottság, beleértve a szocializációs egyenlőtlenségeket,
- a helyi nyilvánosság hiánya,
- a településbe zártság, a „világ = a falu, a megye, az ország” életérzés uralkodó jellege,
- szakmai- és értékesítési kapcsolat-nélküliség, kiszolgáltatottság a környezet hatalmasainak,
- információhiány,

- a jogok és érdekérvényesítési lehetőségek ismeretének hiánya,
- települések adottságainak ki nem használása — idegenforgalom, turizmus,
- a (tárgyi- és tudás-) értékek paragon heverése,
- a szociális bizonytalanság,
- a szegénység és az ellátatlanság,
- az eluralkodott apátia, az egymás iránti bizalmatlanság, a cselekvés értelmének megkérdőjelezése, a közöny.

A sort sajnos folytathatnánk. De azt is jelezhetjük, hogy eddigi tudásunk szerint milyen társadalmi szituációkban tudunk SEGÍTENI:

— Átszervezési folyamatok. (Pl. termelőszövetkezetek szétválása, átalakulása más gazdálkodó szervezetekké, belső vállalkozási egységek stb. keletkezése. Közigazgatási átszervezés — székhelyközségről való leválás, várossá válás. Az államosított tevékenységek társadalmiasulása — pl. művelődési otthonból egyesületi székház. stb.) A cél a központosított helyett a helyi szervezetek létrehozása, ill. az önállóság megteremtése, a helyben nem progresszív „leosztások” kikerülése, kiváltása helyi érdekeket szolgáló szervezetekkel. Módszerünk: informális beszélgetésekben keresni az optimális megoldásokat, azokat, amelyek megvalósítására a közösségben erő és szakértelem, tehát valamely biztosíték látszik. A megvalósuláshoz információk bevitele, hazai és külföldi jó megvalósítások felmutatása, kapcsolatok kiépítésének elősegítése stb. szükséges.

— Munkahely-létesítési folyamatok, különös tekintettel arra, hogy a végzendő munkatevékenység és a leendő munkaszervezet nagysága vagy a tevékenység volumene körültekintően, az ott élőkkel és szűkebb-tágabb környezetükkel összhangban kerüljön megválasztásra. Ha az adott közegben nincsenek meg a kiválasztott munka emberi biztosítékai, az eleve bukásra ítéltetett, s a népeséget még inkább visszaveti. Ügyelni kell arra is, hogy a kiválasztandó munkának kulturális fejlesztő hatása is legyen, tehát hogy ne vagy legalább nagymértékben ne leépítő, rabszolga-kizsákmányoló jellegű, hanem új szükségleteket teremtő munka legyen.

— Újrakezdési folyamatok. (Pl. valamely már kihalt mesterség, gazdálkodási forma, vállalkozás újra- vagy beindítása, átképzés stb.) Az ehhez szükséges információk bevitele; kapcsolatok biztosítása; a helyben valamit tudók folyamatba történő bekapcsolása; is-

meretek akár képzés-rendszerű bevitelle (szakmát adó tanfolyamok, gazdálkodási, vállalkozási, új rendelkezések, törvények ismerete, stb.).

— Kezdesi folyamatok. A fiatalok életkezdését egyre inkább veszélyeztető munkanélküliség elkerülése. Vállalkozások ösztönzése elsősorban kisszövetkezeti formában, a vállalkozókésztség növelése információkon, kapcsolatokon keresztül.

— A helyi nyilvánosságot elősegítő folyamatok, a formális melletti információs csatornák (közösségek) kifejlesztése.

— A helyi identitást erősítő folyamatok kibontakoztatása (települések múltja, jelene, jövője, hagyományok felélesztése, ápolása stb.).

— A korosztályi különültség helyetti korosztály együttműködési folyamatok. Nem korosztályok, hanem közösen megoldandó problémák szerinti csoportosulások életre hívása.

— Az információk társadalmi értékesülésének folyamatai (helyi orgánium — újság, kábeltévé stb. létesítése; információs decentralizáció, vagyis horizontális kapcsolatok pl. számítógéppel, stb.).

— Az egyéni és közösségi művelődéstanulást kiszolgáló szolgáltató módszer kiépítése. A mindennapi élet fejlesztését szolgáló közhasznú információk szolgáltatása (a családdal, munkával, életmóddal, második gazdasággal, lakással, építkezéssel, divattal stb. kapcsolatos információk elhelyezése stb.).

— Az esztétikai környezet befolyásolása. (Az épített környezet hagyományhű és korszerű befolyásolása; környezetvédő- és szépítő csoportok stb.).

— A társas szokások felelevenítése ill. megerősítése (körök, klubok, egyletek, alkalmi összejárás stb.).

— A közösségi élet és nyilvánosság színtereinek kiépítése. (Faluházak tervezése és építése, művelődési otthonok társadalmisítása, egyesületi központok létesítésének elősegítése stb.).

Mindez gyakran úgy történik fel, mint egy település- vagy településrész **ÁLTALÁNOS FEJLESZTÉSE**, mert csak a fejlesztői megismerést követő terv kialakulásakor körvonalazódnak konkrétságukban a tevékenységek és döntik el a folyamatban résztvevők az egyes lépések sorrendjét.

A problémák feltárása, tudatosítása; információk bevitelle és alternatívák felmutatása, cselekvési terv készítése; bátorítás, megerősítés, kapcsolatrendszer kiépítése — ebben foglalhatók össze módszereink.

II. AZ EGYESÜLET MŰKÖDÉSE

1. Szerződéslehetőségek

Az Egyesület egy öntevékeny hálózat, amelyik országszerte szüntelenül keresi és alakítja a kapcsolatokat működése érdekében. Keresi a konkrét terepeket (falvak, településrészek, lakótelepek stb.), a fejlesztésükben leghatékonyabban közreműködni tudó fejlesztőket és mindazokat, akiknek tudását munkája érdekében hasznosítani tudja. Az Egyesület kapcsolatot kíván kialakítani mindazokkal — legyenek bármely szakma képviselői, hivatásosok vagy laikusok —, akik az effajta munkához vonzódnak és valami ilyesmit már csináltak/csinálnak is. De nem elég csak a neveket és a címeket tudnunk. Vannak közöttünk számosan, akik a fejlesztői munkához általában és azon belül egy speciális szakterülethez is értenek (pl. szociálpolitika, idegenforgalom, önkormányzat; munkalehetőséget teremtő települési korporációk; jogi tanácsadási központok; a fizikai településszervezés és közsegfejlesztés összekapcsolása; lakásügyi és területfelhasználási problémák; ételkészítés-szövetkezetek; speciális közlekedés gyerekek, mozgássérültek, öregek, iskolások számára; kábítószer- és alkoholelvonó programok szervezése ill. ellenőrzése; szülői gondatlansági, gyermekveszélyeztetési esetek megoldása; öregek számára házfelújítás, takarítás, ételkihordás szervezése; csonka családok segítése; közösségi, művészeti stúdiók (közösségi színház, fotózás, filmmezés, helytörténet); helyi kommunikációs rendszerek, mint helyi rádió, film, kábeles televízió, video-kölcsönzés; helyi számítógépes információs központ és hálózat; helyi sajtó, hirdetői, plakátolási felszerelések; különböző tevékenységek pénzügyi szervezése; szociológiai programfeltárás — kutatások, alapítványi forrásokhoz való hozzájutás, stb. működési területék megjelölése is nagyon fontos tehát számunkra, mert így képes az egyéni tudásokat az Egyesület a munkák során kamatoztatni. Ebből a körből kerülnek ki a konkrét fejlesztői munkára történő felkérések és ez az ismeret adja alapját az Egyesület képzési tevékenységének is. Kívánatos tehát, hogy e kapcsolatok nagyrésze szerződéses munkakapcsolat legyen, mert csak így várható el komoly munka.

Az Egyesület folytonosan törekszik arra, hogy akár a helyi megbízók (in-

tézmények), akár saját anyagi eszközeiből — melynek érdekében folyamatosan pályázik és Alapítványt hoz létre — a helyi fejlesztési folyamatokat anyagilag (megbízások, felmerülő utazási- és szállításköltségek, tiszteletdíjak, nyomdai előkészítés stb.) is támogassa.

2. Az Egyesület információs központja, a Közösségszolgálat

Intézményi kiépültsége az Egyesületnek jelenleg nincs, de működése anélküli is elképzelhető. Az egyes helyeken folyó munkákat szükség esetén a központ segíti, koordinálja és esetleg szervezi. E munkák feltételeit a Közösségszolgálat biztosítja a vezetőség irányítása mellett. Elképzelhető, hogy a fejlesztői típusú munka szélesebb körű elterjedése esetén, amikor a megrendelések száma és a fejlesztők érdekeltségi rendszere (keresete) a legeredményesebb fejlesztők számára már egzisztenciális biztonságot jelent, folyamatosan az országban többhelyütt is létrejönnek kis irodák (hátszágok), amelyek a kapcsolattartást szolgálják ki (posta, telefon, telex, esetleg számítógép stb.). Ennél több véleményünk szerint nem szükséges, mert a közösségfejlesztés lényegét tekintve külső (terep) munka és szellemi tevékenység.

A Közösségszolgálat egy információs-kommunikációs-kapcsolati központ, mely gyűjti, rendszerezzi és rendelkezésre bocsátja a széles értelemben vett kulturális, közművelődési, közoktatási és az ún. közhasznú információkat. Az aktuális információkat (pályázatok, álláslehetőségek, tanfolyamok, konferenciák, rendezvények stb.) évente 6 alkalommal az ún. Lemezújságban adja közre. A személyi számítógépen olvasható Lemezújság használatában gyors, rendszeres és viszonylag pontos kép alakulhat ki a közművelődésben folyamatosan kitermelődő tevékenységekről. A Lemezújság előfizetői közreadók és használók is egyben, s ezzel először termelődik meg a közművelődés újabbkori történetében az információk demokratizálódása, az országos vérkeringésbe történő rendszeres bekapcsolódás lehetősége, a jórészt személyes kapcsolatok függvényében kiépült információ-hierarchia megbontása, a városi kontra vidéki, a magasabb kontra alacsonyabb beosztásúak közötti információvisszatartás szokásrendjének megtörése.

De a mindenkor aktuális információk áramlásán túl a Közösségszolgá-

lat állandóan adatbázisokban gyűjti, rendszerezzi és tárolja a fejlesztői munka során megszerzett legszélesebb társadalmi információkat is (pl. Ki foglalkozik éticsiga tenyésztéssel? — Milyen aktuális pályázatok vannak? — Az átképzéssel milyen intézmények foglalkoznak? — Kik vállalkoznak x témában tanításra, előadásra stb.). Ílymódon a Közösségszolgálat a fejlesztői munka nélkülözhetetlen információs bázisa. Kölcsönösen tudnunk kell azt is, hogy hol milyen fejlesztés folyik részvételünkkel ill. irányításunkkal, hogy mik a munka feltételei, fő irányultsága (a területek, amiket érint — pl. közigazgatás, termelés, életmód, fiatalok stb.). Az Egyesület csak így tudja felmérni saját hatékonyságát, ill. informálni tagságát. A partner intézmények valamennyi információjának be- ill. kiközvetítése is fontos.

Minden felkeresés egyben felkérés az oda-vissza információ-szolgáltatásban való részvételre is.

3. Egyesületi kiadványok

Szakmai eredményeit az Egyesület írásban is közzéteszi. Ennek egyik lehetősége a Lemezújság, amelyik szerte az országban sok településre eljut. De ennél is hatékonyabb egy egyszerű, 1–2 lapos kisújság, rendszeresen megjelenő híradás, amelyik csak az egyesületi munkával foglalkozik. Az Egyesület időszakonként tanulmányköteteket szerkeszt a munkája során megfogalmazódott elméleti és módszertani munkákból.

Az Egyesület tagjainak a szűkebb értelemben vett közösségfejlesztési szakirodalmon kívül tájékozottnak kell lenniük egyéb, munkánkkal szorosan összefüggő szakanyagokról is (ma pl. a helyi társadalom, a helyi nyilvánosság, öntevékenység témákkal kapcsolatban, de bizonyos, hogy néhány év múlva már nem ezek lesznek kulcsfogalmaink, de pl. szociálpolitika, szociális fejlesztés, környezetvédelem, egészséges életmód). Ide tartozik a lakosság legszélesebb körét érintő új rendeletek és törvények ismerete is. Mindezekről kérésre bibliográfiát ad ki. Az Egyesület törekszik a külföldi szakirodalom további feltárására is, figyeltetnünk ill. szemléztetnünk kell a megjelenő szakmai folyóiratokat (pl. Community Development Journal — An International Forum, Oxford University Press). A megjelent új munkákról a Nemzeti Könyvtartól évente bibliográfiát kérünk.

4. Szakmai tanító anyagok

A Közzolgálat gyűjti az Egyesület által kitermelt (megírt, szerkesztett, fordított stb.) szakmai anyagokat és időszakonként szakkönyvtárakat készít. Az Egyesület működése során részben felhasználja azokat a módszereket, amelyeket már eddig kikísérleteztek, részben új módszereket tár fel, kísérletez ki. Fontos, hogy az egyes fejlesztésekről esetleírások, elemző tanulmányok szülessenek, mert a hazai szakirodalom nagyon szegényes, s ez főleg a képzésben okoz nehézségeket. A felkészülést elősegítendő az Egyesület vállalja, hogy szakanyagaiból — beérkező kérésre — közösségfejlesztői tanuló-tanító csomagokat állít össze.

5. Tanulási folyamatok

Az Egyesület a szakanyagokra építő tanulási lehetősége mellett segítséget ad a gyakorlatban való tanulásra is. Megadja a konkrét fejlesztésekben gyakorlott közösségfejlesztő melletti közreműködés, a gyakorlati tanulás lehetőségét is. A fejlesztési folyamatok része is lehet gyakran valamiféle képzés (pl. gazdátanfolyam szervezése a vállalkozás elősegítése érdekében). A lényeges az lenne, hogy a képzések ne maradjanak az általánosság szintjén, hanem mindig egy konkrét probléma megoldására szerveződjének. Egy konkrét helyi fejlesztés a fejlesztő továbbfejlődését is jelenti egyben, amennyiben új, eddig esetleg csak felületesen ismert szakterületeken kényszerül tájékozódni. Amennyiben a fejlesztők körében valaki valamely speciális tudással is rendelkezik, úgy természetesen egymás tanítása a legkézenfekvőbb. Ennek módja lehetne pl. a „mesterlevél” megszerzése, ami azt jelentené, hogy minden fejlesztőnek lenne egy indexe arról, kinél mit tanult, s az évek során a különféle „tárgyak”, mestermunkák hiteles szakember által igazoltan, aláírással beírásra kerülne és szaporodnának.

6. Partnerek

Az Egyesület számbaveszi szerte az országban a szakértő személyeken túl azokat a szakmai intézményeket, országos vagy lokális szervezeteket, amelyek profiljuk szerint számunkra fontos kérdésekkel foglalkoznak (pl. a különféle ágazatok vezetőképző inté-

zetei, a felsőoktatási intézmények tanzsékei, a szaksajtó, a fejlesztéssel különösen foglalkozó pártok, regionális egyesületek, egyházak, szociális intézmények, közösségiszolgálati irodák stb.). Ki-ki ápolja a kapcsolatokat saját környezetében (pl. program, tematikacsere stb.), de a Közzolgálat információs adatbázisában is jelezzék ezeket az információkat, hogy mindannyian tudjunk róluk és minél teljesebb szakértői, szakintézményi hálózatot tudhassunk magunk körül. Az Egyesület külföldön is folyamatosan tájékozódik. Tagja kíván lenni a Közzségfejlesztők Világszövetségének és oda felvételét kéri. Nemzetközi szakmai konferenciákat szervez és ilyeneken részt is vesz.

7. Szellemi háttér

A közösségfejlesztők eddig is magukénak vallottak egy többé-kevésbé hasonló szellemi vonatkoztatási keretet, ezek egy része azonban csak „oda” kapcsolat volt. Szükséges, hogy szervezőmunkával körünkbe vonjuk és magunknak megnyerjük a környezetünkben élő szellemi potenciátokat, akiket valamilyen oknál fogva számon tartunk és tudásukra, szellemi támogatásukra az előrelépés érdekében számítani szeretnénk. Fontos, hogy tudjanak rólunk, terveinkről, eredményeinkről, hogy ügyünket szakértelmükkel segítsék és a társadalmi nyilvánosság előtt képviseljék. A megkeresés először csak személyes, később levélbeni (értesítők, meghívók küldése esetén) ill. alkalmi felkeresés lehet, amikor konkrétan az adott személy szellemi támogatására, munkájára van szükségünk. E körbe azok kerüljenek, akik a közösségfejlesztés valamilyen határterületével foglalkoznak (pl. agrárszakemberek, közgazdászok, szociológusok, politikusok, külkereskedők, egészségügyi szakemberek stb.), s akik egy adott fejlesztési program megvalósításánál szakanyaggal, tanácsadással, információkkal és kapcsolatokkal segítségre lehetnek.

8. Pályázatok, alapítvány

Az Egyesület céljai elérése érdekében folyamatosan részt vesz pályázatokon, sőt, anyagilag megerősödve, maga is hirdethet pályázatot, ösztönözve pl. új szakmai megoldásokat és a szakmai önképzést. A belföldi ösztöndíjpályázathoz hasonlóan pl. a mester-

tudás megszerzését gyorsíthatja fel 1—2 hónapos ösztöndíjak adásával. Az Egyesület működésének folyamatossá tétele érdekében Alapítványt hoz létre.

9. Felelősségvállalás

Az Egyesület felelősséget vállal tagjaiért és az általa felkért fejlesztőkért, ami azt jelenti, hogy kezeskedik szakértelmükért, emberségükért. Ezért is lehet csak ajánlás útján embert bekapcsolni, megbízni! Egy-egy konkrét fejlesztés kapcsán az Egyesület mintegy „intézmény” háttérként is ott áll a fejlesztő mögött, legyen szó akár a konkrét munka elnyeréséről, akár a szellemi vagy anyagi háttér biztosításáról.

10. Alapinformációk

Az Egyesület tagjai a közösségfejlesztést kikísérletező szakemberek egy viszonylag szűk (30—40 fős) csoportja, akik az Egyesületben az ország különböző térségeit képviselik és tanítói-szervezői-elindítói képesek lenni térségük fejlesztési folyamatainak. Az Egyesület ugyanakkor arra is törekszik, hogy kapcsolatrendszerét és a vele együttműködő partnerek számát napról napra bővítsen.

Az Egyesület elfogadott Alapszabály szerint dolgozik. A Fővárosi Bíróságnál 356/1989. számon bejegyzett jogi személy. Számlaszáma: OTP I. Körzeti Fiók, Iskola u. 38—42. MNB 218-98938
Közösségfejlesztők Egyesülete
557-009068.

Választmány:

elnök: Beke Pál

ügyvezető elnök: Varga A. Tamás

ügyvezető titkárok: Péterfi Ferenc,
Vercseg Ilona

Az Egyesület címe: Közösségfejlesztők Egyesülete, Bp. I. Corvin tér 8. 1251
Telefonszáma: 135-4300

A programot 1989. október 4-én az Egyesület tagsága jóváhagyta.

BEMUTATKOZIK és ÖSZTÖNDÍJKAT AJÁNL A C. I. P.

(Council of International Programs, a Nemzetközi Programok Tanácsa)

A C. I. P. egy amerikai non-profit szervezet, Cleveland központtal. Célja, hogy személyes kapcsolatok megszerzésén keresztül elősegítse a humán szolgáltatások területén dolgozók szakmai fejlődését, kulturális értékek cseréjét, s bármennyire patetikusan hang-

zik is, az emberek és nemzetek közötti bizalom növekedését. Ez volt legalábbis az alapító, Dr. Henry B. Ollendorf elképzelése, amikor 1956-ban megszervezte az első nemzetközi terepgyakorlatot, amelynek keretében a résztvevők amerikai házigazdáiknál laktak. Ez az általános keret azóta is változatlanul a C. I. P. jellemzője — és egyik fő vonzereje.

Ma évente már mintegy 200 résztvevő érkezik vagy 80 országból, és kezdi meg 4—12 hónapos munkáját az Egyesült Államok valamelyik nagyobb városában.

A program maga négy nagyobb egységből áll, úgymint egy néhány napos, az amerikai életformát, a szolgáltatásokat bemutató, és egyben egymás megismerésére is lehetőséget nyújtó bevezető szakaszból, azután a házigazdákhöz való költözésből és ott lakásból, ezzel párhuzamosan a terepgyakorlatból és kulturális programokból.

Azok jelentkezését várja a C. I. P., akik a humán szféra különböző területein (pl. szociális munka, szociálpolitika, tanár, pszichológia stb.) már legalább két éves gyakorlattal rendelkeznek, legalább 23 évesek és jól beszélnek angolul. Általában egyéni részvételt engedélyeznek, családít nem. Ugyancsak meggondolandó az a feltétel, miszerint két évig nem jelentkezhet C. I. P. programban résztvevő ösztöndíjas semmilyen amerikai egyetemre tanulás céljából.

A jelentkezési lap (a Nemzetközi Kapcsolatok Intézetétől igényelhető) kitöltése után a C. I. P. képviselője Magyarországon elbeszélget a jelentkezővel. Elfogadás esetén a repülőjegy árának az előteremtése a jelentkező feladata (de a Soros-alapítvány és az NKI is hozzájárul, sikeres pályázat esetén). Az Egyesült Államokban már nincsenek a jelölteknek költségeik, de csak nagyon kevés zsebpénzt kapnak (jelenleg, 1990-ben heti 45 dollárt). Esetleges baleset és betegség esetére az ösztöndíjasok biztosítva vannak, kivéve a fogorvost.

A C. I. P. programok áprilisban kezdődnek, míg a következő ciklusra történő kiválasztást szolgáló interjúkra ezt követően kerül sor.

A C. I. P. központjának a címe: 1030 Euclid Av., Suite 410, CLEVELAND, OHIO 44115, USA

T.: 00-1-216/861-5478

Magyarországi megbízottak:

Csányi Yvonne, Bárczi G. Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola, Bp., Bethlen G. tér 2. 1071

T.: 142-1379

Dunai Gábor, Nemzetközi Kapcsolatok Intézete, Bp., Dorottya u. 8. 1053
T.: 118-3899

Hegyesi Gábor, ELTE Szociálpolitikai Tanszék, Bp., Kun B. tér 2. 1083
T.: 133-4160

HARMADIK PART

teljességügyi értesítő

Kisközösségek, környezetvédők, életmód-reformerek és a szerves kultúra élesztőinek fóruma a HARMADIK PART, egyszóval azoké, akik megkísérik ismét EGÉSZ-ként látni a világot. Ezt fejezi ki az alcím teljességügyi értesítő.

A ma 80—100 oldalas, illusztrált folyóirat eredetileg (1984-től) LEV-LAP névre hallgatott és igen szűk kör is-

merte. Évente négyszer jelenik meg, kapható az újságárusoknál (kicsit keresni kell), a könyvesboltokban (nem mindenhol) és elő is fizethető bármely postahivatalban.

Előzetes a NYÁRI szám tartalmából
Vincze Erzsébet: Esszé gyermekeimnek
Bartos Tibor: Utált szerelme kínját?
Joseph Beuys: Felhívás az alternatívára

ISTER vita: A környezetvédelem tenivalói itthon

Borsos Béla: Démétér gyermekei

Martin Heidegger: Mi a metafizika

Sipos Gyula: Ember-paradoxon

Lantos Tamás: Egy angol és egy skót organikus gazdaság. A tanárok közössége (Anglia)

PÁLMAÁG — a Bokor közösség rovata

EGYMÁSRÓL — hírek, kezdeményezések

E SZÁMUNK SZERZŐI

FERGE ZSUZSA

szociológus, ELTE Szociológiai és Szociálpolitikai
Intézet
Szociálpolitikai Tanszék

dr. GAYER GYULÁNE

szociológus, MTA Szociológiai Intézet

HEGYESI GÁBOR

szociológus, ELTE Szociológiai és Szociálpolitikai
Intézet
Szociálpolitikai Tanszék

LOMBOS ANTAL

szociológus, SZÁMALK

50- Ft